

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף ט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף ט

זמן החגיגה

נתבאר, שמצווה להביא ברגל קרבן שלמי חגיגה. וכמו כן נתבאר, שלכתחילה יש להביא את החגיגה ביום הראשון של הרגל. ומי שלא הביא ביום הראשון, מביא באחד משאר ימים, ואפילו ביום טוב אחרון של חג הסוכות. וזהו ששנינו, מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג, חוגג את כל הרגל, ויום טוב האחרון של חג.

מנין שאם לא הביא חגיגה

מביא גם ביום טוב אחרון

בהמשך יתבאר בעזה"י, מנין שכל ימות הרגל ראויים להבאת החגיגה, אם עדיין לא הביא.

וסברא פשוטה היא, שיום טוב אחרון של פסח בכלל ימות הרגל לענין זה, שהרי הוא אחד מימות הרגל, ואינו חלוק משאר ימות הרגל, ואם כן אם לא הביא את החגיגה עד יום טוב אחרון מביא בו ביום.

והיה מקום לומר, שיום טוב אחרון של סוכות לא יהא ראוי להבאת חגיגה של סוכות, שהרי הוא חלוק משאר ימות הרגל לענין פז"ר

קש"ב.

ומכל מקום מבואר במשנתנו, שלענין הבאת החגיגה, גם יום טוב אחרון של חג הסוכות בכלל הימים הראויים להבאת החגיגה.

ואמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, שהדבר למד בגזרה שווה. שכן יום שביעי של פסח נקרא עצרת, שנאמר בפרשת כל הבכור, "שִׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבֵיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַה' אֶלְקִיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה" (דברים ט"ז ח'). וכמו כן יום שמיני של סוכות נקרא עצרת, שנאמר, "שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אֶשֶׁה לַה' בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֶשֶׁה לַה' עֲצַרְתָּ הוּא כָּל מְלָאכָתָּ עֲבַדָּה לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא כ"ג ל"ו). ומעתה, כשם שעצרת של פסח הוא אחד מימי תשלומים של קרבן חגיגה של פסח, כך עצרת של סוכות, הוא אחד מימי תשלומים של קרבן חגיגה של חג הסוכות.

וגזרה שווה זו מופנית היא, כלומר המילה שנכתבה ללמוד ממנה גזרה שווה, נכתבה לצורך גזרה שווה בלבד, ולא לצורך אחר.

שהרי כדי ללמד שיהיו עצורים ממלאכה ביום טוב אחרון, כבר נאמר "לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה". ואם כן המילה "עֲצַרְתָּ", פנויה, ללמד גזרה שווה, ולכן אין להשיב עליה.

אמנם אם לא היתה המילה הזו פנויה לכך, היה לנו להשיב על הגזרה שווה, שכן כלל בידינו, כל גזרה שווה שהיא מופנית, אין משיבים עליה, וכל שאינה מופנית, יכולים להשיב עליה ולדחותה.

וכמו כן בזה, אם לא היתה הגזרה שווה מופנית, היינו משיבים עליה ואומרים, שאין ללמוד עצרת של סוכות מעצרת של פסח, שזו חלוקה מימים שלפניה, וזו אינה חלוקה.

ובברייתא למדו ענין זה, שמביאים חגיגה אף ביום טוב אחרון של חג הסוכות, מהכתובים.

שכך שנינו בברייתא, נאמר, "וְחִגַּתְּם אִתּוֹ חֵג לַה' שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׁנָּה חֲקַת עוֹלָם לְדוֹרֵיכֶם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגוּ אִתּוֹ" (ויקרא כ"ג מ"א). אי אפשר לומר שתהא החגיגה כל שבעה, שהרי נאמר "וְחִגַּתְּם אִתּוֹ" ומשמע יום אחד בלבד. ואם כן למה נאמר "שִׁבְעַת יָמִים"? לומר לך, שכל שבעה ימים ראויים להבאתה, אם לא הביא קודם לכן.

ומנין שאם לא הביא עד יום טוב אחרון, שמביא אף ביום טוב אחרון? שנאמר "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגוּ אִתּוֹ", לומר לך, כל ימי חג האמור בחודש השביעי בכלל תשלומי חגיגה, ואפילו יום טוב אחרון. ודווקא ימי החג, אבל לא כל ימי החודש שאחר החג, כי נאמר "תַחֲגוּ אִתּוֹ", למעט ימים שאחר החג.

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף ט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

כיצד כל ימות הרגל תשלומים לחגיגה

נתבאר שמי שלא הביא שלמי חגיגה ביום טוב ראשון מביא גם בשאר ימים שכולם ראויים לכך. ונחלקו חכמים בדבר.

לדעת רבי יוחנן, כל ימות הרגל הן תשלומים ליום ראשון. כלומר, חיוב חגיגה הוא ביום ראשון של רגל, שעליו נאמר "וְחִגַּגְתֶּם אִתּוֹ חֶגְלָהּ", אלא שאם לא הביא בו ביום, מביא בשאר ימים תחת היום הראשון.

ולפי זה, רק מי שהיה חייב ביום הראשון, ולא הביא, מביא גם בשאר ימים. אבל מי שהיה פטור ביום הראשון, כגון שהיה חיגר הפטור מראיה, אף אם נרפא אחר כך בשאר ימות הרגל, אינו מביא חגיגה, שמעולם לא בא לכלל חיוב חגיגה.

ולדעת רבי אושעיא, כל ימות הרגל הן תשלומים זה לזה. כלומר, חיוב חגיגה בא בכל אחד ימות הרגל, שבכל יום מימות הרגל, אם עדיין לא הביא חגיגה בימים הקודמים, מוטל עליו עתה להביא חגיגה.

ולפי זה, גם מי שהיה פטור ביום הראשון, כגון שהיה חיגר הפטור מראיה, אם נרפא אחר כך בשאר ימות הרגל, מביא חגיגה, שבאותו יום שנרפא בא לכלל חיוב חגיגה.

קרבנות נזירות על טומאה שניה

נזיר שנטמא במת, נטהר כדרך כל הטמאים, על ידי הזאת מי חטאת ביום השלישי וביום השביעי, וטובל ביום השביעי. ובנוסף, כדי לחזור ולמנות את נזירותו, עליו לגלח את ראשו ביום השביעי. וביום השמיני מביא קרבנות נזיר טמא, שני תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, וכבש לאשם, וחוזר ומונה נזירותו מתחילה.

ואם שוב נטמא במת ביום השביעי לטומאה ראשונה, מאחר שעדיין לא נתחייב בקרבנות מחמת טומאה ראשונה, שהרי לא הגיע ליום שמיני בטהרה, כשיחזור על סדר הטהרה ביום השמיני של סדר שני, יביא קרבנות פעם אחת, ודיו.

ואם נטמא שוב ביום השמיני לטומאה ראשונה, מאחר שכבר נתחייב בקרבנות מחמת טומאה ראשונה, כשיטהר מטומאה שניה, יביא על כך קרבנות אחרים, ולא די לו בקרבנות שיביא מחמת טומאה ראשונה.

ונחלקו חכמים מה הדין כשנטמא פעם שניה בליל שמיני לטומאה ראשונה.

לדעת חזקיה, מאחר שאינו מתחייב בהבאת הקרבנות עד שיאיר היום השמיני, כשנטמא בליל שמיני, הרי הוא כמי שנטמא טומאה שניה ביום שביעי לטומאה ראשונה, ודיו בהבאת קרבנות פעם אחת.

ולדעת רבי יוחנן, מאחר שבלייל שמיני כבר טהר מטומאתו לגמרי, ונתחייב בקרבנות, אף על פי שאינו יכול להביאם עד הבוקר, הרי הוא כמי שנטמא ביום שמיני לטומאה ראשונה, ולכן עליו להביא קרבנות בפני עצמן על טומאה ראשונה וקרבנות בפני עצמן על טומאה שניה.

החילוק בין נזיר טמא בליל

שמיני לבין שאר דחיים

נתבאר, שלדעת רבי יוחנן, נזיר טמא שנטהר, תחילת זמן חיובו בקרבנות נזירותו, בליל שמיני, ואף על פי שבאותו זמן אינו יכול להקריב, כי לילה אינו ראוי להקרבה, כשיגיע היום שהוא הזמן הראוי להקרבה, יקריב, ואין אומרים, מאחר שבתחילת זמן חיובו, כלומר בליל שמיני, לא היה ראוי להקריב, שוב לא יקריב.

ואין זה דומה לחיוב קרבן ראיה, שלדעת רבי יוחנן, מי שביום ראשון היה חיגר ואחר כך נרפא, מאחר שבתחילת זמן החיוב היה פטור, שוב אינו מתחייב.

רבי ירמיה אמר, שהסיבה לכך שנזיר טמא מביא קרבנותיו אף על פי שבתחילת זמן חיובו היה פטור מהקרבה, כי דחיה מחמת טומאה שונה משאר דחיות, ואף על פי שבתחילת זמן החיוב היה פטור, לאחר מכן מתחייב. שכן מצינו בקרבן פסח, שהטמא

קישור לקבלת ה"בקיצור"

בקי צור

ללמוד להביא ולזכור

מסכת חגיגה דף ט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

בשעת הקרבתו, אף על פי שפטור הוא מחמת

טומאתו, מקריב פסח שני.

ורב פפא הקשה על הדברים הללו, כי ניתן

לאומרם רק לדעת האומרים שפסח שני הוא

תשלומים לראשון, שאף על פי שבתחילת זמן

החיוב היה טמא, לאחר מכן כשנטהר

מתחייב. אבל לדעת האומרים שפסח שני

הוא רגל בפני עצמו, ואינו תשלומים לראשון,

הטמא שנטהר מתחייב בו, מחמת שבתחילת

זמן חיובו היה טהור, ואין להביא ממנו ראיה,

שהדחוי מחמת טומאה מתחייב כשנטהר.

ורב פפא אמר, שהסיבה לכך שניזיר טמא

מביא קרבנותיו אף על פי שבתחילת זמן

חיובו לא היה ראוי להביא קרבנותיו, כי מה

שאינו מביא קרבנות בלילה אינו נחשב דחוי,

אלא שהלילה מעכבו מלהביא [=לילה אינו

מחוסר זמן] אבל יש כאן חיוב כבר בלילה, ואין

זה דומה לחיגר ביום ראשון שהוא פטור

ממש.

זב שנטהר וחזר ונטמא קודם

שהביא קרבנות ראשונים

זב שראה שלוש ראיות של טומאה, סופר

שבעה ימים נקיים מטומאה, וטובל, ולמחרת

מביא קרבנות טהרה של זב.

ולדברי הכל, אם ראה שוב זיבה בתוך שבעה

ימים אפילו ראה רק ראיה אחת, סתר את

ספירתו, ועליו לחזור ולמנות מתחילה שבעה

ימים נקיים. וכל שלא מנה שבעה ימים, הכל

טומאה אחת, שבסופה, כשימנה שבעה

נקיים, יביא קרבנות פעם אחת, ודיו.

וכמו כן לדברי הכל, אם לאחר שנטהר

בשבעה ימים נקיים וטבילה, והגיע יום

שמיני, ראה שוב שלוש ראיות, אף על פי

שעדיין לא הביא קרבנות טומאה ראשונה,

ראיות אחרונות טומאה אחרת היא,

וכשיטהר ממנה יביא עליה קרבנות בפני

עצמה.

ולדעת רבי יוחנן, לילה אינו נחשב מחוסר

זמן, ולכן משיגיע ליל שמיני דינו כן. ואם

ראה בו שלוש ראיות, הרי הוא כמי שראה

שלוש ראיות ביום שמיני, ומביא קרבנות על

כל טומאה בפני עצמה.

ולדעת החולקים על רבי יוחנן, ואומרים,

שלילה מחוסר זמן, אם ראה הזב שלוש

ראיות בליל שמיני, הרי הוא כמי שראה

בתוך שבעה, שעדיין לא נתחייב קרבנות על

טומאה ראשונה, ולכן כשיטהר מטומאה

שניה, יביא קרבנות פעם אחת על הכל, ודיו.

והוא הדין אם ראה בליל שמיני שתי ראיות,

וראיה שלישית ביום שמיני, מאחר שהחלה

טומאת זיבתו בליל שמיני, הרי הוא כמי

שהחלה טומאתו בתוך שבעה, וכשיטהר,

מביא קרבנות פעם אחת, ודיו.

ואם בליל שמיני ראה ראיה אחת בלבד,

וביום שמיני ראה שתי ראיות, זה אינו נחשב

כמי שהחלה טומאתו בתוך שבעה, כי ראיה

אחת אינה נידונית כזיבה אלא כקרי, ואם כן,

רק בראיה שניה חזר לזיבתו, ודבר זה ארע רק

ביום שמיני. ולכן כשיטהר, מביא קרבנות

בפני עצמן על טומאה ראשונה, וקרבנות בפני

עצמן על טומאה שניה.

מֵעֲנֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן

נאמר, "מֵעֲנֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל

לְהַמְנוֹת" (קהלת א' ט"ו), לומר שפעמים אין תקנה

לדבר שקלקל ונחלקו חכמים במה הדברים

אמורים.

א. מי שביטל מצווה.

במשנתנו מבואר, שמי שלא הביא קרבן חגיגה

כל ימות הרגל, שוב לא יוכל להביאו, ואין לו

תקנה. ועל כגון זה נאמר, "מֵעֲנֹת לֹא יוּכַל

לְתַקֵּן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהַמְנוֹת" (קהלת א' ט"ו).

ובר הי הי אמר להלל, שאין ללמוד דבר זה

מסוף הכתוב, "וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהַמְנוֹת",

שכן אם כוונת הכתוב לזה שנחסר מצווה,

היה לו לומר "וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהַמְלֹאֹת",

שלא ימלא מה שנחסר. אלא סוף הכתוב בא

ללמד דבר אחר, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ומתחילת הכתוב "מֵעֲנֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן", יש

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף ט

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ללמוד את הדבר זה שמי שהפסיד מצווה

שעברה, לא יוכל לתקן הדבר.

כגון שלא הביא חגיגתו כל ימות הרגל. וכגון

זה שביטל קריאת שמע של שחרית או

קריאת שמע של ערבית. או שביטל תפלה של

שחרית או תפלה של ערבית.

ב. החוטא שאינו יכול לתקן חטאו.

לדברי רבי שמעון בן מנסיא, המעוות שאינו

יכול להיתקן, הוא החוטא שאין תקנה למה

שעשה.

ואין זה גנב או גזלן, שיכולים לתקן את

מעשיהם בהחזרת הגזלה, אלא כגון הבא על

הערוה והוליד ממנה וולד, שהוא ממזר, ואי

אפשר להשיב הדבר.

וכן הבא על אשת איש לרצונה או הבא על

אשת כהן אף באונס, שבשני האופנים הללו

הוא אוסר את האשה על בעלה אף בלא וולד,

ואי אפשר להשיב הדבר.

ולכן אין לו תקנה, ואין עוונותיו נמחקים

בתשובה.

ג. תלמיד חכם הפורש מהתורה.

לדברי רבי שמעון בן יוחי, אין נקרא מעוות

[מקולקל], אלא זה שמתחילה היה מתוקן

ועתה נתקלקל, וזהו תלמיד חכם הפורש

מהתורה.

וכן הוא הדרך, שאין אומרים בקרו גמל או

חזיר לבדקו אם ראוי להקרבה, שהם

מקולקלים מתחילתם, אלא אומרים בקרו

טלה, לראות אם ראוי להקרבה, שמא נפל בו

מום ונתקלקל.

ואמר רבי יהודה בן לקיש, כל תלמיד חכם

שפירש מן התורה, עליו הכתוב אומר,

"כַּצְּפוֹר נִוְדָדַת מִן קִנְיָה בֶן אִישׁ נִוְדָד מִמְּקוֹמוֹ"

(משלי כ"ז ח'), ואומר, "כֹּה אָמַר ה' מִה מְצָאוּ

אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל כִּי רָחֲקוּ מֵעָלַי וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַקֶּבֶל

וַיִּקְבְּלוּ" (ירמיהו ב' ה').

"וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהַמְנוֹת"

לדברי בר הי הי, סוף הכתוב הנזכר לעיל,

"וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהַמְנוֹת", מלמד על זה

שנמנו חבריו לדבר מצווה, ולא נמנה עימהם,

שמאחר שנחסר ממניינם, שוב לא ימנה

עימהם, ואין לו תקנה.

וְשִׁבְתֶם וּרְאִיתֶם... בֵּין עֶבֶד אֱלֹקִים לְאִשֶׁר לֹא עֶבְדוֹ

נאמר, "וְשִׁבְתֶם וּרְאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע בֵּין

עֶבֶד אֱלֹקִים לְאִשֶׁר לֹא עֶבְדוֹ" (מלאכי ג' י"ח).

ובר הי הי שאל את הלל, הפסוק הזה יש בו

כפילות, שהרי לכאורה הצדיק הוא עובד

אלקים, והרשע הוא זה שלא עבדו.

והשיב לו הלל שאין כאן כפילות, תחילה אמר

הכתוב שיראו את ההבדל בין צדיק לרשע.

ולאחר מכן אמר, שבין הצדיקים עצמם גם כן

יראו הבדל, בין עובד אלקים, לזה שלא עבדו,

ששניהם צדיקים גמורים הם, אבל לא

עבדוהו בשווה. עובד אלקים הוא זה ששנה

פרקו מאה ואחת פעמים, וזה שלא עבדו

כמותו, הוא זה ששנה פרקו מאה פעמים.

חזר בר הי הי והקשה, וכי משום שחיסר פעם

אחת נקרא זה, שלא עבדו.

השיב לו הלל, כן, צא ולמד משוק של חמרים,

לעשר פרסאות ישכיר לך אדם חמורו בזוז

אחד, שכבר נהגו כן, ואם תאמר לו לילך

פרסה אחת יותר, ידרוש ממך שני זוזים.

נאה עניות לישראל

אליהו אמר לפני בר הי הי או לרבי אליעזר את

הכתוב, "הִנֵּה צִרְפְּתִיף וְלֹא בְּכֶסֶף, בְּחֶרְתִּיף

בְּכוֹר עֲנִי" (ישעיהו מ"ח י').

כלומר כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, לא

זקקתי אתכם בכור שמזקקים בו כסף על ידי אש

אלא על ידי עוני.

ואמר, מלמד שחזר הקדוש ברוך הוא על כל

מדות טובות ליתן לישראל, ולא מצא אלא

עניות.

ואמר שמואל או רב יוסף, זהו שאומרים בני

האדם יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא

לסוסיא חיורא, כלומר, נאה עניות לישראל כמו

רצועה אדומה לסוס לבן.